

УДК 614.27: 614.27

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.24.339>

Г. В. СМІРНОВА, І. Ю. БОРИСЮК

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОГРАМИ «ДОСТУПНІ ЛІКИ» В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СИСТЕМУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЄС

Запроваджена в Україні програма «Доступні ліки» є важливим елементом державної політики у сфері охорони здоров'я. На її реалізацію справляють значний вплив безліч факторів, зокрема: соціально-економічні умови та особливості організації системи охорони здоров'я (а саме відсутність обов'язкового соціального медичного страхування), війна та пов'язані з нею кризові процеси в економіці, міграція населення тощо. За таких умов важливо дослідити особливості фармацевтичного забезпечення вразливих категорій населення у країнах ЄС, зокрема українців, що вимушено перебувають за кордоном і потребують відповідного лікування.

Мета – аналіз проблем забезпечення доступності медичної та фармацевтичної допомоги для українців за кордоном та можливих перспектив розвитку співпраці у напрямі забезпечення транскордонної охорони здоров'я.

Матеріали та методи: соціологічне опитування (анкетування) щодо доступу до медичних послуг, ліків, проблеми бюрократії, мовного бар'єру, а також оцінки ефективності програми «Доступні ліки» в Україні та її можливості адаптації для біженців.

Результати дослідження. Респонденти вказали на значні проблеми з доступом до медичних послуг та ліків у країнах ЄС. Головними труднощами є високі ціни, відсутність ліків в аптеках, складнощі з отриманням рецептів і бюрократичні перепони. Програма «Доступні ліки» в Україні була оцінена як ефективна, зокрема завдяки спрощеному доступу до медикаментів і відшкодуванню вартості ліків. Більшість респондентів вважають, що її адаптація до потреб біженців в ЄС може значно покращити ситуацію.

Висновки. Програма «Доступні ліки» має значний потенціал для адаптації в країнах ЄС, що дозволить покращити доступ до медичних послуг і ліків для біженців, зокрема українців. Пропонується створити мобільний додаток «Доступні ліки за кордоном», що дозволить видавати рецепти на кількох мовах, надавати знижки на ліки та інтегрувати систему в єдину базу даних медичних послуг між Україною та ЄС. Ці заходи сприятимуть ефективнішій допомозі біженцям і оптимізації медичного забезпечення в Європі.

Ключові слова: програма «Доступні ліки»; доступність медичних послуг; фармацевтичне забезпечення; цифровізація в охороні здоров'я.

G. V. SMIRNOVA, I. YU. BORYSIUK

International Humanitarian University, Odesa, Ukraine

PROSPECTS FOR DIGITAL TRANSFORMATION OF THE "AFFORDABLE MEDICINES" PROGRAM IN UKRAINE AND OPPORTUNITIES FOR ITS INTEGRATION INTO THE EU HEALTHCARE SYSTEM

The "Affordable Medicines" program introduced in Ukraine is an important element of the state policy in the field of healthcare. Its implementation is significantly influenced by many factors, in particular, socio-economic conditions and features of the organization of the healthcare system (namely, the absence of mandatory social health insurance), war and related crisis processes in the economy, population migration, etc. Under such conditions, it is important to study the features of pharmaceutical provision for vulnerable categories of the population in the EU countries, in particular, Ukrainians who are forced to stay abroad and need the appropriate treatment.

Aim. To analyze the problems of ensuring the availability of medical and pharmaceutical care for Ukrainians abroad and possible prospects for developing cooperation in providing cross-border healthcare.

Materials and methods. A sociological survey (questionnaire) was conducted on access to medical services, medicines, problems of bureaucracy, the language barrier, as well as assessment of the effectiveness of the "Affordable Medicines" program in Ukraine and its adaptation opportunities for refugees.

Results. Respondents pointed to significant problems with access to health services and medicines in EU countries. The main difficulties are high prices, lack of medicines in pharmacies, difficulties in obtaining prescriptions and bureaucratic obstacles. The "Affordable Medicines" program in Ukraine was rated as effective, in particular due to simplified access to medicines and reimbursement of the cost of medicines. Most respondents believe that its adaptation to the needs of refugees in the EU can significantly improve the situation.

Conclusions. The "Affordable Medicines" program has significant potential for adaptation in EU countries, which will improve access to medical services and medicines for refugees, in particular Ukrainians. It is proposed to create a mobile application "Affordable Medicines Abroad", which will allow issuing prescriptions in several languages, providing discounts on medicines and integrating the system into a single database of medical services between Ukraine and the EU. These measures will contribute to more effective assistance to refugees and optimization of medical care in Europe.

Keywords: the "Affordable Medicines" program; accessibility of medical services; pharmaceutical provision; digitalization in healthcare.

Постанова проблеми. У 2017 році в Україні була запроваджена програма реімбурсації «Доступні ліки» [1-4], яка є важливим інструментом державної політики, спрямованим на зменшення фінансового навантаження на пацієнтів і збільшення доступності ліків. Завдяки їй люди з хронічними захворюваннями мають змогу отримувати необхідні препарати безоплатно або з частковою доплатою.

Війна в Україні, що триває з 2014 року, повномасштабна – з 2022 року, суттєво вплинула на всі сфери державного управління, зокрема на охорону здоров'я. Це ускладнило реалізацію програми «Доступні ліки», але водночас сприяло розвитку таких нових підходів до забезпечення населення ліками, як удосконалення логістики та цифровізація. У країнах ЄС немає єдиного стандарту, аналогічного програмі «Доступні ліки», а доступ до ліків здійснюється через різні системи, включаючи медичне страхування та відшкодування вартості ліків через державні або страхові механізми. Однак 2025 рік має стати початком нового етапу співпраці України та ЄС у сфері лікарського забезпечення.

Система охорони здоров'я в ЄС [5, 6], незважаючи на високу якість послуг та фінансування, стикається з численними викликами, зокрема через недостатність медичних кадрів і збільшення онкологічних захворювань з-поміж молоді та середнього віку. Враховуючи ці проблеми, необхідні швидкі рішення як від європейських інституцій, так і від підтримки українських фахівців. Проте через бюрократичні бар'єри навіть висококваліфіковані українські медики часто не можуть одразу почати працювати в країнах ЄС, що затримує надання кваліфікованої допомоги біженцям.

Зміни в законодавстві можуть тривати довго, тому варто ініціювати нововведення, зокрема у функціонуванні програми «Доступні ліки», яка є прикладом ефективної медичної політики в Європі. Програма може стати ключовим елементом для реформування та поліпшення медичного забезпечення як в Україні, так і в Європі. Надання своєчасної медичної допомоги європейцям та українським біженцям є важливим

завданням, що допоможе зменшити зростання онкологічних захворювань через наслідки війни [7-9].

На сьогодні є необхідність оптимізувати співпрацю за моделлю «український лікар за кордоном – український пацієнт», що стане важливим напрямом у 2025 році. Легалізація та безперервне функціонування цієї співпраці сприятиме подальшому розвитку медичного забезпечення українців та європейців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перспективи використання програми «Доступні ліки» в Україні, а саме розширення її діапазону, зокрема додавання лікарських засобів для лікування нових хронічних захворювань, таких, як онкологічні хвороби, психічні розлади, хронічні респіраторні захворювання тощо, перехід до електронних рецептів, мобільних додатків для пацієнтів, а також інтеграція цих інструментів в єдину систему охорони здоров'я, поліпшення логістики і доступу в сільській місцевості, достатньо описані в статтях А. С. Немченко, В. М. Толочка та ін. [10-17].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Кабінетом Міністрів України розробляється Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 р. та операційний план заходів з її реалізації у 2025-2027 рр. Програма «Доступні ліки» є важливою складовою медичної реформи в Україні. Цей план на 2025-2027 рр. передбачає конкретні кроки для поліпшення доступу до лікарських засобів, удосконалення цифрових технологій та адаптацію програми для біженців, що значно покращить якість медичного забезпечення в країні та за її межами. Однак за кордоном ця тема ще не отримала належної уваги і потребує додаткових досліджень для урахування українського досвіду в контексті міжнародної співпраці, саме на це ми і звернули свою увагу.

Формулювання цілей статті. Головною метою нашого дослідження є аналіз проблем забезпечення доступності медичної та фармацевтичної допомоги для українців за кордоном та можливих перспектив розвитку співпраці у напрямі забезпечення транскордонної охорони здоров'я.

Викладення основного матеріалу дослідження. В основі наших досліджень лежить соціологічне опитування з-поміж біженців, які переїхали після початку повномасштабного вторгнення до країн ЄС. Опитування проводилось з квітня по листопад 2024 року, респонденти (130 українців) були з таких країн, як Польща, Німеччина, Франція, Італія та Чехія. Для оцінки наявної системи медичного забезпечення в Україні та країнах ЄС було здійснено аналіз результатів опитувань (анкетування) щодо медичного обслуговування та доступу до лікарських засобів.

Нами було розроблено анкету з метою вивчення основних проблем фармацевтичного забезпечення українців. Вона складається з п'яти тематичних розділів. Розділ «Загальна інформація» надає демографічну характеристику респондентів (вік, стать, країна перебування та їх статус в країні ЄС). Досвід респондентів стосовно доступу до медичних послуг після прибуття в ЄС, а саме такі бар'єри, з якими стикаються біженці, як мовні, бюрократичні проблеми, високі витрати та інші, висвітлено в розділі «Доступ до медичних послуг». Наступний розділ «Проблеми з медичними препаратами» дозволяє виявити, чи є у респондентів труднощі з отриманням необхідних ліків (їх доступністю, оформленням рецептів, ціною, можливістю відшкодування), а також поінформованість щодо наявних програм, які допомагають отримувати препарати в країнах ЄС. Розділ «Програма «Доступні ліки» в Україні та її адаптація в країнах ЄС» спрямований на дослідження того, наскільки корисною може бути програма для біженців в ЄС. Респонденти оцінюють, як програма працює в Україні, що може бути корисним для визначення можливостей її адаптації. Саме цей розділ дозволив нам зібрати ідеї для поліпшення доступу біженців до медичних послуг. Останній розділ «Психологічні та соціальні аспекти» дозволяє оцінити, чи відчувають респонденти стрес або тривогу через труднощі в медичному обслуговуванні, а також оцінити рівень підтримки, яку надають органи влади і медичні установи біженцям.

За результатами проведеного анкетування українських громадян, що наразі

перебувають за кордоном, було встановлено ключові проблеми доступу і доступності медичної і фармацевтичної допомоги, а саме: складнощі реєстрації в медичній системі, обмежений доступ до безкоштовної медицини (часто лише через 6-8 місяців), брак інформації.

Після реєстрації потрібно спочатку записатись до сімейного лікаря, очікування прийому у лікаря може тривати від тижня до кількох місяців, а після цього ще доведеться чекати на консультацію у конкретного спеціаліста. Однак мовний бар'єр ускладнює спілкування і може призвести до помилок у діагнозі. Так, за результатами опитування встановлено, що багато респондентів (86,2 %) після прибуття до країни ЄС зверталися по медичну допомогу (табл. 1). При цьому швидко отримали доступ до медичних послуг лише 3 % (через приватні клініки), переважній більшості респондентів довелося очікувати протягом двох-чотирьох тижнів (37 % респондентів) і навіть кількох місяців (50 %). Більшість біженців не можуть дозволити собі платну медицину, як власне, і 70 % громадян країн ЄС. Отримання допомоги в ургентному відділенні ускладнене необхідністю дотримання формальних процедур (направлення) і тривалим очікуванням.

У подальшому була проведена оцінка доступу до лікарських препаратів в Україні та країнах ЄС, а також можливість адаптації програми «Доступні ліки» (табл. 2). Як показують результати дослідження, 96,9 % респондентів повідомили про проблеми з доступом до ліків у країнах ЄС, тоді як 3,1 % респондентів не мали таких проблем. Найбільш поширеними проблемами були труднощі з отриманням рецептів або оформленням документів (81,5 %), високі ціни (89,2 %) або відсутність ліків в аптеках (71,5 %), а також необхідні ліки не відшкодовуються державою чи страховкою (46,9 %). Окрім того, було оцінено, наскільки обізнані респонденти щодо програми «Доступні ліки», проведено оцінку ефективності програми в Україні, 75,4 % респондентів вважають, що програма могла б бути корисною для біженців з України в країнах ЄС і лише 8 % осіб не знають, чи підходить вона для інших країн. Зазначені переваги

Таблиця 1

РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ РЕСПОНДЕНТАМИ ДОСТУПУ ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Питання	Відповідь	Кількість респондентів (%)
Чи зверталися ви за медичними послугами після прибуття до країни ЄС?	Так	112 (86,2 %)
	Ні	18 (13,8 %)
Як швидко ви змогли отримати доступ до медичних послуг?	Протягом кількох днів	4 (3 %)
	Протягом кількох тижнів	48 (36,9 %)
	Протягом кількох місяців	65 (50 %)
	Не отримав(ла) медичних послуг	13 (10 %)
Яким чином ви отримали медичну допомогу?	Через державну медичну систему	91 (70 %)
	Через приватні клініки	6 (4,62 %)
	Через благодійні організації	30 (23,07 %)
	Інше (будь ласка, вкажіть):	3 (2,31)
Як ви оцінюєте якість медичних послуг, які ви отримали в країні ЄС?	Дуже високий рівень	27 (20,77 %)
	Високий рівень	42 (32,31 %)
	Середній рівень	28 (21,54 %)
	Низький рівень	17 (13,08 %)
	Дуже низький рівень	16 (12,31 %)
З якими труднощами ви стикнулися під час звернення за медичними послугами? (Виберіть всі підходячі варіанти)	Довгі черги та очікування	94 (72,3 %)
	Відсутність медичних послуг або обмежений доступ	62 (47,7 %)
	Мовний бар'єр	73 (56,2 %)
	Бюрократичні проблеми (реєстрація, оформлення документів)	86 (66,2 %)
	Немає доступу до потрібних ліків	109 (83,8 %)
	Високі витрати на медичні послуги	76 (58,5 %)
	Інше	12 (9 %)

програми, які можна адаптувати для ЄС: 80,3 % респондентів підкреслюють спрощений доступ до лікарських засобів, 71,54 % – підтримку через мобільні додатки та онлайн-реєстрації і 68,46 % – відшкодування вартості ліків.

Отже, більшість респондентів згодні з тим, що програма «Доступні ліки» в Україні має потенціал бути адаптованою для біженців в ЄС, особливо завдяки таким перевагам, як відшкодування вартості ліків державою і спрощення доступу до медичних послуг.

Спираючись на результати проведеного дослідження, можна визначити напрями щодо удосконалення системи надання медичних послуг та фармацевтичного забезпечення українцям за кордоном, що може бути цілком можливим у подальшій перспективі, базуючись на Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 р. Тому ми пропонуємо розширити спектр дії програми «Доступні ліки» та створити новий додаток «Доступні ліки за

кордоном», що буде реалізовуватись таким чином:

1. Рекомендовано виписувати рецепти на ЛЗ кількома мовами (українською, англійською, німецькою, іспанською, італійською та французькою), що дозволить громадянам, які виїжджають за кордон, використовувати ці рецепти без необхідності повторного обстеження. Для продовження лікування пацієнт може подати онлайн-заявку на оновлення рецепта без візиту до лікаря. Для реалізації цієї схеми потрібна співпраця між МОЗ України та країнами ЄС з укладенням відповідних білатеральних чи мультilaterальних угод або акредитацією рецептів через мобільний додаток для використання в ЄС.

2. Програма забезпечує доступ до безкоштовних або майже безкоштовних ліків, що потребують часткової оплати (10-30 %), що робить їх доступними для населення [18-20]. Мобільний додаток повинен враховувати ціну та знижки на ліки, зокрема генерики,

Таблиця 2

ОЦІНКА ДОСТУПУ ДО ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

Питання	Відповідь	Кількість респондентів (%)
Чи є у вас проблеми з доступом до ліків в країні ЄС?	Так	126 (96,9 %)
	Ні	4 (3,1 %)
З якими проблемами ви стикаєтеся під час отримання ліків? (Виберіть всі підхожі варіанти)	Ліки відсутні в аптеках	93 (71,5 %)
	Високі ціни на ліки	116 (89,2 %)
	Необхідні ліки не відшкодовуються державою або страховкою	61 (46,9 %)
	Проблеми з отриманням рецептів або оформленням документів	106 (81,5 %)
Чи чули ви про програму «Доступні ліки», що діє в Україні?	Так	106 (81,54 %)
	Ні	24 (18,46 %)
Як ви оцінюєте ефективність програми «Доступні ліки» в Україні?	Дуже ефективна	–
	Ефективна	57 (43,85 %)
	Середня ефективність	49 (37,69 %)
	Не ефективна	–
	Не знаю	24 (18,46 %)
Чи вважаєте ви, що програма «Доступні ліки» могла б бути корисною для біженців з України в країнах ЄС?	Так, це б допомогло	98 (75,4 %)
	Ні, вона не підходить для інших країн	–
	Не знаю	8 (6,15 %)
Які основні переваги програми «Доступні ліки» можна адаптувати для інших країн ЄС?	Відшкодування вартості ліків	89 (68,46 %)
	Спрощений доступ до медичних препаратів для біженців	104 (80 %)
	Підтримка за допомогою цифрових технологій (мобільні додатки, онлайн-реєстрація)	93 (71,54 %)

у валюті відповідної країни. Для цього необхідна співпраця МОЗ з метою порівняння ЛЗ, доступних в Україні [21], з їх генериками в ЄС. Також може бути розглянуто доставляння українських препаратів в аптеки ЄС або узгодження відсотка дофінансування. Ця опція є критично важливою для 95 % громадян, особливо для тих, хто перебуває за кордоном без роботи, і є важливим кроком до збереження здоров'я українців.

3. Третім важливим напрямом програми «Доступні ліки» є ініціатива «Доступна медицина для українців EU», яка надасть українцям, що перебувають на території ЄС, можливість отримувати медичні консультації онлайн чи офлайн від українських лікарів. Співпраця може здійснюватися через онлайн-платформу або шляхом прискореної акредитації українських лікарів у країнах ЄС. З метою надання кваліфікованої медичної допомоги українцям за кордоном доцільно розглянути можливість співпраці

МОЗ України з європейськими країнами. Така практика, аналогічна тимчасовому запровадженню іноземних лікарів під час пандемії COVID-19, продемонструвала свою ефективність.

Це дозволить знизити навантаження на медичні установи ЄС, скоротити час очікування прийому для українських біженців та європейців, а також забезпечити українців якісною медичною допомогою відповідно до стандартів, до яких вони звикли.

Демонстрація прикладного значення цього додатку: за прогнозами ВООЗ, з 2020 по 2030 рік кількість смертей від онкологічних захворювань зросте з 10 до 13 млн щорічно. Це зростання зумовлено не лише стресом через воєнну агресію росії, а й радіаційними викидами від ракетних атак. Багато українців наразі перебувають у групі ризику розвитку онкологічних хвороб, тому рання діагностика є критично важливою для збереження здоров'я. У межах програми «Доступні ліки» та інших ініціатив

пропонується забезпечити українцям доступ до своєчасного обстеження на онкологічні захворювання, навіть перебуваючи за кордоном. Це дозволить своєчасно виявити хворобу та розпочати лікування на ранніх стадіях, що підвищить шанси на успішне одужання.

Отже, цей додаток стає невід'ємною частиною підтримки здоров'я українців за кордоном, полегшуючи доступ до ліків та медичних послуг, зберігаючи звичні умови лікування та знижуючи ризики, пов'язані з відсутністю медичної підтримки.

Висновки. Наше дослідження показало, що в країнах ЄС, де перебуває значна частина українських біженців, існують серйозні бар'єри щодо доступу до медичних послуг, з-поміж яких мовні проблеми, складнощі з реєстрацією, високі ціни на ліки та обмежений доступ до необхідних препаратів. Згідно з результатами соціологічного опитування понад 80 % респондентів висловили думку, що програма «Доступні ліки» може бути корисною для біженців, особливо в контексті спрощеного доступу до лікарських засобів, відшкодування їх вартості та використання цифрових інструментів для підтримки пацієнтів. Зважаючи на це, ми рекомендуємо адаптувати програму «Доступні ліки» для біженців у країнах ЄС через створення нової ініціативи «Доступні ліки за кордоном». Це дозволить українцям, які перебувають у ЄС, отримувати ліки за рецептами, виписаними в Україні, без необхідності проходити додаткове обстеження або оформляти нові рецепти в кожній

країні. Крім того, інтеграція таких цифрових рішень, як мобільні додатки для пацієнтів, дозволить значно полегшити процес отримання медикаментів.

Ще одним важливим кроком є розширення програми «Доступні ліки» за рахунок долучення нових ліків до лікування таких хронічних захворювань, як онкологічні хвороби та психічні розлади, а також розроблення системи відшкодування вартості ліків для біженців з України в країнах ЄС. Такі ініціативи можуть стати важливим елементом співпраці між Україною та країнами ЄС у сфері охорони здоров'я та значно покращити доступ до медичних послуг для українців за кордоном.

Враховуючи це, нам варто зосередити зусилля на реалізації цих ініціатив у межах Стратегії розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року. Це стане важливим кроком до створення інтегрованої, ефективної системи медичного забезпечення, яка відповідатиме потребам українців, зокрема в умовах еміграції через військовий конфлікт.

Перспективи подальших досліджень. Опрацювати специфіку надання онлайн та офлайн медичного забезпечення за схемою «український лікар за кордоном – український пацієнт за кордоном» на базі програми «Доступні ліки» в межах запобігання критичного сплеску онкологічних захворювань в Європі, а також подальшої демографічної кризи, яка може стати результатом такого сплеску.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Доступні ліки. *МОЗ України* : офіційний сайт. URL: <https://moz.gov.ua/uk/dostupni-liky>
2. Аналіз програми «Доступні ліки» та механізмів її застосування на підставі доступних вкладень. *Національна Служба Здоров'я України* : офіційний сайт. URL: <https://nszu.gov.ua/ogoloshennya-pro-ukladennya-dogovoriv/dostupni-liky>
3. ВООЗ представила результати оцінки програми «Доступні ліки». Надано рекомендації. *Щотижневик «Аптека»*. 2018. № 41(1162). URL: <https://www.apteka.ua/article/476315>
4. Програма «Доступні ліки»: які пріоритети розвитку у 2024 році. URL: <https://surl.li/bxqqyt>
5. Gavurova V., Kocisova K., Sopko J. Health system efficiency in OECD countries: Dynamic network DEA approach. *Health Economics Review*. 2021. Vol. 11(1). P. 40. DOI: 10.1186/s13561-021-00337-9.
6. Analysing the efficiency of health systems: a systematic review of the literature / R. Mbau et al. *Applied Health Economics and Health Policy*. 2022. Vol. 21(2). P. 205–224. DOI: 10.1007/s40258-022-00785-2.
7. Програма «Доступні ліки» під час воєнного стану. URL: https://oblzdrav.mk.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=13497:programa-dostupni-liky-pid-chas-voennogo-stanu&catid=303&Itemid=355
8. What impact does war have on Ukrainian cancer care? URL: <https://www.kcl.ac.uk/what-impact-does-war-have-on-ukrainian-cancer-care>

9. European Groundshot-addressing Europe's cancer research challenges: a Lancet Oncology Commission / M. Lawler et al. *Lancet Oncol.* 2023. Vol. 24(1). P. e11-e56. DOI: 10.1016/S1470-2045(22)00540-X.
10. Аналіз стану та проблем реалізації державних програм із доступності ліків на основі анкетування медичних фахівців / А. С. Немченко та ін. *Соціальна фармація в охороні здоров'я.* 2020. Т. 6, № 4. С. 32–39.
11. Немченко, А. С., Ляденко, А. В. Аналіз державних програм щодо забезпечення доступності медичної та фармацевтичної допомоги населенню за роки незалежності України. *Соціальна фармація в охороні здоров'я.* 2021. Т. 7, № 2. С. 18–26. DOI: 10.24959/sphhcj.21.224.
12. Немченко А. С., Ляденко А. В. Оцінка доступності лікарських засобів за урядовою програмою «Доступні ліки» для пацієнтів із розладами психіки за результатами анкетування. *Фармацевтичний журнал.* 2024. № 1. С. 13–23. DOI: 10.32352/0367-3057.1.24.02.
13. Оцінка фармацевтичними працівниками стану рецептурного відпуску в умовах запровадження електронного рецепта в Україні / Л. В. Терещенко та ін. *Соціальна фармація в охороні здоров'я.* 2024. Т. 10, № 2. С. 54–62. DOI: 10.24959/sphhcj.24.319.
14. Дослідження професійної думки фахівців фармації щодо розвитку фармацевтичного забезпечення населення України / В. М. Толочко та ін. *Соціальна фармація в охороні здоров'я.* 2022. Т. 8, № 3. С. 42–52. DOI: 10.24959/sphhcj.22.264.
15. Порівняльний аналіз економічної доступності антигіпертензивних лікарських засобів із групи бета-адреноблокаторів в Україні / Н. В. Маланчук та ін. *Соціальна фармація в охороні здоров'я.* 2024. Т. 10, № 1. С. 42–51. DOI: 10.24959/sphhcj.24.315.
16. Немченко А. С., Ляденко А. В. Аналіз епідеміологічного стану психічних розладів та фармацевтичне забезпечення пацієнтів лікарськими засобами за урядовими програмами в Україні. *Фармацевтичний журнал.* 2022. № 1. С. 40–49. DOI: 10.32352/0367-3057.1.22.04.
17. Аналіз забезпечення населення лікарськими засобами за кошти державного бюджету в Україні / І. В. Ніженковська та ін. *Фармацевтичний журнал.* 2023. № 5. С. 3–10. DOI: 10.32352/0367-3057.5.23.01.
18. Як регулюються ціни на ліки в аптеках. *МОЗ України* : офіційний сайт. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/jak-reguljujutsja-cini-na-likiv-v-aptekah>
19. Про референтне ціноутворення на деякі лікарські засоби, що закуповуються за бюджетні кошти : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квіт. 2019 р. № 426. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2019-p#Text>
20. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби» (щодо забезпечення прозорості виробництва та безпеки лікарських засобів)». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH0XB00A>
21. Про затвердження Реєстру лікарських засобів, які підлягають реімбурсації, станом на 05 серпня 2021 року : Наказ МОЗ України від 10.08.2021 р. № 1705. URL: <https://thepharma.media/uk/law-database/2938-nakaz-moz-ukrayini-vid-10082021-1705>

References

1. *Dostupni liky.* MOZ Ukrainy. <https://moz.gov.ua/uk/dostupni-likiv>
2. *Analiz prohramy "Dostupni liky" ta mekhanizmv yii zastosuvannia na pidstavi dostupnykh vkladov.* Natsionalna Sluzhba Zdorovia Ukrainy. <https://nszu.gov.ua/ogoloshennya-pro-ukladennya-dogovoriv/dostupni-likiv>
3. VOOZ predstavyla rezultaty otsinky prohramy "Dostupni liky". Nadano rekomendatsii. (2018). *Shchotyzhnevyy "Apteka",* 41(1162). <https://www.apteka.ua/article/476315>
4. *Prohrama "Dostupni liky": yaki priorityety rozvytku u 2024 rotsi.* (2024, Liutyi 28). <https://surl.li/bxqqyt>
5. Gavurova, B., Kocisova, K., Sopko, J. (2021). Health system efficiency in OECD countries: Dynamic network DEA approach. *Health Economics Review,* 11(1), 40. <http://doi.org/10.1186/s13561-021-00337-9>
6. Mbau, R., Musiega, A., Nyawira, L., Tsofa, B., Mulwa, A., Molyneux, S., Maina, I., Jemutai, J., Normand, C., Hanson, K., Barasa, E. (2022). Analysing the efficiency of health systems: a systematic review of the literature. *Applied Health Economics and Health Policy,* 21(2), 205–224. <http://doi.org/10.1007/s40258-022-00785-2>
7. *Prohrama "Dostupni liky" pid chas voiennoho stanu.* https://oblzdrav.mk.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=13497:programa-dostupni-likiv-pid-chas-voennogo-stanu&catid=303&Itemid=355
8. *What impact does war have on Ukrainian cancer care?* <https://www.kcl.ac.uk/what-impact-does-war-have-on-ukrainian-cancer-care>

9. Lawler, M., Davies, L., Oberst, S., Oliver, K., Eggermont, A., Schmutz, A., Vecchia, C. L., Allemani, C., Lievens, Y., Naredi, P., Cufer, T., Aggarwal, A., Aapro, M., Apostolidis K., Baird, A.-M., Cardoso, F., Charalambous, A., Coleman, M. P., Costa, A., . . . Sullivan, R. (2023). European Groundshot-addressing Europe's cancer research challenges: a Lancet Oncology Commission. *Lancet Oncol*, 24(1), e11-e56. [http://doi.org/10.1016/S1470-2045\(22\)00540-X](http://doi.org/10.1016/S1470-2045(22)00540-X)
10. Nemchenko, A. S., Kurylenko, Yu. Ye., Nazarkina, V. M., Chernukha, V. M. (2020). Analiz stanu ta problem realizatsii derzhavnykh prohram iz dostupnosti likiv na osnovi anketuvannia medychnykh fakhivtsiv. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 6(4), 32–39.
11. Nemchenko, A. S., Liadenko, A. V. (2021). Analiz derzhavnykh prohram shchodo zabezpechennia dostupnosti medychnoi ta farmatsevychnoi dopomohy naselenniu za roky nezalezhnosti Ukrainy. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 7(2), 18–26. <http://doi.org/10.24959/sphhcj.21.224>
12. Nemchenko, A. S., Liadenko, A. V. (2024). Otsinka dostupnosti likarskykh zasobiv za uriadovoiu prohramoiu 'Dostupni liky' dlia patsientiv iz rozladamy psyyhiky za rezultatamy anketuvannia. *Farmatsevychnyi zhurnal*, (1), 13–23. <http://doi.org/10.32352/0367-3057.1.24.02>
13. Tereshchenko, L. V., Korzh, Yu. V., Tereshchenko, O. S., Volkova, A. V., Afanasenko, O. V. (2024). Otsinka farmatsevychnomy pratsivnykamy stanu retsepturnoho vidpusku v umovakh zaprovadzhennia elektronnoho retseptu v Ukraini. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 10(2), 54–62. <http://doi.org/10.24959/sphhcj.24.319>
14. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V., Oproshanska, T. V., Surikov, O. O., Dolzhnikova, O. M. (2022). Doslidzhennia profesiinoi dumky fakhivtsiv farmatsii shchodo rozvytku farmatsevychnoho zabezpechennia naselennia Ukrainy. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 8(3), 42–52. <http://doi.org/10.24959/sphhcj.22.264>
15. Malanchuk, N. V., Demchuk, M. B., Pokotylo, O. O., Tyzhai, A. B. (2024). Porivnialnyi analiz ekonomichnoi dostupnosti antyhipertenzyvnykh likarskykh zasobiv iz hrupy beta-adrenoblokatoriv v Ukraini. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 10(1), 42–51. <http://doi.org/10.24959/sphhcj.24.315>
16. Nemchenko, A. S., Liadenko, A. V. (2022). Analiz epidemiolohichnoho stanu psyyhichnykh rozladiv ta farmatsevychno zabezpechennia patsientiv likarskymy zasobamy za uriadovymy prohramamy v Ukraini. *Farmatsevychnyi zhurnal*, (1), 40–49. <http://doi.org/10.32352/0367-3057.1.22.04>
17. Nizhenkovska, I. V., Babenko, M. M., Hala, L. O., Sholoiko, N. V., Datsiuk, N. O. (2023). Analiz zabezpechennia naselennia likarskymy zasobamy za koshty derzhavnoho biudzhetu v Ukraini. *Farmatsevychnyi zhurnal*, (5), 3–10. <http://doi.org/10.32352/0367-3057.5.23.01>
18. *Yak rehuliuutsia tsiny na liky v aptekakh*. MOZ Ukrainy. <https://moz.gov.ua/article/health/jak-regulujutsja-cini-na-liky-v-aptakah>
19. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro referentne tsinoutvorennia na deiaki likarski zasoby, shcho zakupovuiutsia za biudzhetni koshty" No. 426 (2019, Kviten 3). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2019-п#Text>
20. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro likarski zasoby" (shchodo zabezpechennia prozorosti vyrobnytstva ta bezpeky likarskykh zasobiv)". <https://ips.ligazakon.net/document/GH0XB00A>
21. Nakaz MOZ Ukrainy "Pro zatverdzhennia Reiestru likarskykh zasobiv, yaki pidliahaiut reimbursatsii, stanom na 05 serpnia 2021 roku" No. 1705 (2021, Serpen 10). <https://thepharma.media/uk/law-database/2938-nakaz-moz-ukrayini-vid-10082021-1705>

Відомості про авторів:

Смірнова Г. В., старший викладач кафедри загальномедичних наук, Міжнародний гуманітарний університет (<https://orcid.org/0000-0003-4742-7178>). E-mail: sealineodessa@gmail.com

Борисюк І. Ю., доктор фармацевтичних наук, професор, завідувачка кафедри загальної та клінічної фармакології, Міжнародний гуманітарний університет (<https://orcid.org/0000-0003-2824-9118>). E-mail: borisyuk.kaynova@gmail.com

Information about authors:

Smirnova G. V., senior lecturer of the Department of General Medical Sciences, International Humanitarian University (<https://orcid.org/0000-0003-4742-7178>). E-mail: sealineodessa@gmail.com

Borysiuk I. Yu., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, head of the Department of General and Clinical Pharmacology, International Humanitarian University (<https://orcid.org/0000-0003-2824-9118>). E-mail: borisyuk.kaynova@gmail.com

Надійшла до редакції 27.11.2024 р.